

Ynglende sortterner i Tøndermarsken 2025

September 2025

Udgiver: Nationalpark Vadehavet

Redaktion: Jesper Tofft og John Frikke

Fotos: Jesper Tofft, Torben Andersen og Styrelsen for Grøn Arealomlægning og Vandmiljø

Et samarbejde mellem Nationalpark Vadehavet, Naturstyrelsen, Tønder Kommune, Fugleværnsfonden, Styrelsen for Grøn Arealomlægning og Vandmiljø og Landesamt für Umwelt Schleswig-Holstein.

Forsidefoto af Jesper Tofft: Sortterne rugende på ny flåde-type af kork med træramme, Terkels-høj, Magisterkogen, den 4. juni 2025.

Indhold

Indledning	4
Feltarbejde og udlægning af redeflåder	4
Overvågning af yngleforløb	5
Etablering og bestand	6
Fødesøgning	9
Prædation	10
Formidling	11
Tak	11
Fotos fra ynglesæsonen 2025	12

Indledning

For 11. sommer i træk blev der i 2025 gennemført hjælpeforanstaltninger for, og undersøgelser af, yngleforholdene for den lokale bestand af sortterne i grænseområdet syd og sydvest for Tønder.

Formålet er at øge ynglebestanden i dette område, så den på sigt kan sprede sig til andre områder nord og syd for grænsen, hvorfra den er forsvundet inden for de sidste 50 år.

Projektet er som i tidligere år gennemført af Nationalpark Vadehavet i samarbejde med Naturstyrelsen og Landesamt für Umwelt des Landes Schleswig-Holstein (LfU). Disse parter finansierer også projektet, og udgør sammen med Fugleværnsfonden den faglige følgegruppe. Nationalpark Vadehavet er projektansvarlig.

Projektet omfattede i 2025 udlægning af redeflåder på 5 lokaliteter og overvågning af de ynglende sortterner i projektområdet på begge sider af den dansk-tyske grænse.

Denne rapport er udarbejdet af Nationalpark Vadehavet ved Jesper Tofft og projektleder er John Frikke.

Feltarbejde og udlægning af redeflåder

Der blev i slutningen af april udlagt 114 redeflåder, hvis fordeling ses nedenfor.

De blev udlagt af personale fra Nationalpark Vadehavet og Naturstyrelsen med hjælp fra de frivillige Rolf Pistor-Riebold og Poul Junk på dansk side, samt af landmand Oke Lorenzen på tysk side. Pga. etablering af en ny koloni i den tyske del af Rudbøl Sø, blev der meget sent, den 23. juni, udlagt 20 ekstra flåder her. Således at det samlede antal flåder blev 134.

TABEL 1. Udlægning af flåder af flåder i 2025

Lokation	Antal reder
Hasberg Sø, danske del	34 stk.
Hasberg Sø, tyske del	12 stk.
Magisterkrogen, Terkelshøl	44 stk.
Magisterkrogen, Ringswarf	24 stk. (heraf nogle sammenkoblede)
Rudbøl Sø, tyske del	20 stk. (først udlagt i juni måned)

Redeflåderne blev lagt ud som i tidligere år – på 50-130 cm dybt vand, og forankret med en mursten.

Efter otte år med forsøg med redeflåder i Bremsbøl Sø uden resultat stoppede projektet denne aktivitet i år. Alt tyder på, at sortterne ikke vil

bosætte sig i et ydre hjørne af det samlede udbredelsesområde, som strækker sig langs Vidå-systemet fra Rudbøl til Bremsbøl – en strækning på ca. 11 km, men derimod gerne længere inde i området, hvor de kan flyve til en række forskellige, kendte fødesøgningsområder.

Ynglefugle fra Hasberg bruger således Bremsbøl Sø som fødeområde, men kan udover selve Hasbergområdet på ca. 100 ha, også søge til småsøer ved Aventoft Skov og til Ubjerg Nørresø for at finde føde.

Nye typer af redeflåder

Efter en succesfuld afprøvning af den nye type af flåder med kork i bunden og en træramme omkring i sommeren 2024, bestilte Nationalpark Vadehavet – med økonomisk støtte fra WWF Verdensnaturfonden - yderligere 65 redeflåder hos værkstedet Lærkely i Tønder. Heraf var 55 i kork, og som yderligere et forsøg med en ny trætype, 10 stk. af balsa-træ.

Halvdelen blev monteret med tråd udenom, halvdelen uden tråd.

Af korkflåderne var de 45 stk. i størrelsen 53 X 33 cm og 10 stk. i størrelsen 53 X 53 cm.

Formålet med disse noget dyre flåder var ønsket om lave forsøg med mere bæredygtige materialer end plastik og styropor, selvom sådanne har en stor holdbarhed.

Alle typer af redeflåder blev benyttet, og der kan ud fra vore undersøgelser ikke siges noget om at fuglene foretrækker bestemte typer. Selv de næsten helt hvide balsa-flåder blev der ruget på.

Overvågning af yngleforløb

Overvågningen blev foretaget af Jesper Tofft fra Nationalpark Vadehavet med støtte fra Alex Iversen, Naturstyrelsen og de frivillige Poul Junk og Jesper Leegaard, med i alt 10 besøg på lokaliteter på begge sider af grænsen. Det skete på dagene den 19.5., 4.6., 12.6., 25.6., 2.7., 8.7., 18.7., 26.7., 1.8. og 8.8. Jonas Kotlarz fra Landesamt für Umwelt Schleswig-Holstein deltog den 26.7. ved besigtigelse af en række lokaliteter.

Desuden har Styrelsen for Grøn Arealomlægning ved Morten Bentzon Hansen besøgt området i forbindelse med NOVANA-overvågning. Her blev der foretaget dronedeflyvninger, som er uvurderlige for så vidt angår de lokaliteter, hvor opvokset vegetation gør det vanskeligt, nogle steder umuligt, at se alle reder fra land. Resultatet af iagttagelserne er koordineret. Der henvises til fotos sidst i denne rapport.

Ud over iagttagelserne på ovennævnte datoer, blev undersøgelserne suppleret med data fra DOFbasen ([Link til DOF-basen](#)).

Etablering og bestand

Fuglene ankom i hovedsagen på det normale tidspunkt i første halvdel af maj, hvor der blev set større antal af sortterner ved ynglepladserne

Terkelshøl og Hasberg Sø samt ved Ubjerg Nørresø, hvor fuglene ikke yngler, men raster og søger føde. Det tog dog lidt tid for dem at komme i gang, og æglægning lå generelt lidt senere end normalt i de to kolonier i Magisterkogen, men mere normalt i Hasberg Sø. Den 19. maj var der således kun to reder besat i Terkelshøl og endnu ingen ved Ringswarft, men over 25 ved Hasberg.

Den 3.-4. juni blev der registreret i alt 65 par ved kombineret droneflyvning og observation fra jorden: 25 par ved Terkelshøl, 9 par ved Ringswarft og 31 par ved Hasberg. Dette tal anses for at være årets ynglebestand, som således lå 20 par lavere end 2024, hvor der var 85 par. Denne nedgang er overraskende og svær at forklare, da bestanden siden 2018 er gået konstant frem, hvilket vi især har tilskrevet den gode ungeproduktion i 2019-2023.

På et tidspunkt mellem den 5. og ca. 15. juni blev de to hovedkolonier ved hhv. Terkelshøl i Magisterkogen og Hasberg Sø opgivet og forladt af fuglene, da der ved en droneflyvning den 17. juni ikke blev set ynglefugle her overhovedet. Der vides ikke noget om årsagen, men det kan være prædation. Dårligt vejr anses ikke for en sandsynlig grund i denne periode. Mere herom senere i rapporten.

Fra medio juni og 2-3 uger frem etableredes en ny koloni i den tyske del af Rudbøl Sø – ud for pumpestationen Verlath. Efter alt at dømme var det fugle fra de to opgivne kolonier, som her havde etableret en ny koloni. Antallet blev vurderet til ca. 40 par, hvoraf de 11 rugede på flåder i begyndelsen af juli.

Den 25. juni blev der opdaget endnu en ny koloni i Magisterkogen nord for Aventoft. Denne koloni lå meget utilgængeligt, og en droneflyvning nogle dage efter viste 13 rugende sortterner. Alle på naturreder, idet der ikke var udlagt redeflåder her. Vi anser også disse fugle, som nogle der har opgivet i de to nævnte hovedkolonier. Dette området iagttoges bedst fra det tyske dige nord for Aventoft, men selve kolonien lå i et sumpområde med åbent vand lige syd for Vidåens hovedløb - på den danske side af grænsen.

De første unger fløj fra Ringswarft-kolonien ca. en uge ind i juli, hvilket er mindst 10 dage senere end normalt. Unger fra naturreder i de to nye kolonier ved Aventoft og Verlath kunne først flyve fra sidst i juli.

Voldsomme regnskyl i slutningen af juli var formodentlig hovedårsag til at rigtigt mange reder med æg og unger gik tabt i Rudbøl-kolonien – således alle 11 par på redeflåderne her.

Den 8. august sås de sidste ynglefugle i området ved Rudbøl – 6 voksne og 4 flyvende unger. Alle øvrige fugle havde forladt yngleområdet på det tidspunkt. En del opholdt sig ved Saltvandssøen i Margrethekog og i Rikesløbüllers Koog efter yngletiden, dvs. sidst i juli og i begyndelsen af august.

**TABEL 2. Oversigt over ynglende sortterner i og ved Tøndermarsken
2015 - 2025**

År	Antal ynglepar	Antal flyvefærdige unger
2015	50	25
2016	28	28
2017	35-40	21-28
2018	32-33	16-19
2019	43	41-44
2020	44-46	43-46
2021	48-51	61-65
2022	60	74-82
2023	64-66	73-78
2024	85	37-42
2025	65	29-35

Kolonierne i 2025 – inkl. den tyske del af Hasberg Sø

Terkelshøl, Magisterkogen:

- 44 redeflåder udlagt den 23. april.
- Den 19. maj sås kun 2-3 rugende sortterner.
- Den 3.-4. juni blev der konstateret 25 rugende par, heraf et par på naturrede og resten på flåder.
- Den 17. juni var kolonien forladt og stedet blev siden kun brugt som fødesøgningsområde.

Ringswarft, Magisterkogen:

- 24 redeflåder udlagt den 23. april.
- Den 19. maj sås kun to fugle og ingen tegn på rugning.
- Den 3.-4. juni fandtes 9 rugende sortterner.
- Den 25.6. sås 8 besatte reder, de fem med små/mindre unger og tre med endnu rugende fugle.
- Den 9.7. og 18.7. sås hhv. 12 og 8 varslende forældrefugle.
- Samlet er mindst 7-8 unger kommet på vingerne fra denne koloni, som således sammen med Aventoft-kolonien har haft den bedste ungeproduktion pr. par i år. Således et rimeligt tilfredsstillende resultat fra denne koloni.

Aventoft, Magisterkogen:

- Ny koloni opdaget den 25. juni. Efter alt at dømme grundlagt af fugle fra de opgivne kolonier i Hasberg og Terkelshøl.
- Den 30. juni blev der via droneoptagelser fundet 13 reder. Alle reder var placeret på væltede sivbundter og andet svømmede plantemateriale samt på små tuer.

- Den 9. juli blev der set op 25 voksne fugle ved opflyvning pga. rørhøg.
- Den 1.8. sås de første flyvende sortterne-unger her.
- Ud fra en kombination af sete flyvende unger samt fodringsadfærd fra de voksne vurderes det, at ca. 10-12 unger er kommet på vingerne fra denne koloni, hvilket er et tilfredsstillende resultat. Fugle fra denne koloni hentede en del føde i Ubjerg Nørresø.

Rudbøl Sø, Verlath Pumpestation, tyske del af Rudbøl Sø:

- Omkring medio juni begyndte en flok sortterner her at udvise yngleadfærd i Rudbøl Sø. I løbet af de næste tre uger etablerede op til 40 par sig her. De fleste reder lå på svømmende plantematerialer.
- Da vi kunne se, at en del fugle manglede redemuligheder og da naturredepladserne åbenbart var optaget, blev der den 23. juni i al hast udlagt 20 redeflåder i kolonien. Disse blev efterhånden besat, således at der den 2. juli kunne ses 10 rugende på flåder og den 9. juli var det vokset til 11 par. Dvs. at de senest påbegyndte æg-kuld blev lagt lige i begyndelsen af juli, hvilket er meget sent. De øvrige ca. 30 par rugede alle i naturreder, hvoraf mange kunne ses fra pumpestationen (talt via drone).
- Den 9. juli sås de første små unger i 3 reder.
- Den 18. juli sås unger i mindst 9 naturreder, men den opvoksende vegetation gjorde det efterhånden vanskeligt at se reder og unger. Herunder reder som var placeret bag en rørskov i den østlige side af kolonien.
- Den 26. juli, efter kraftig regn, sås små unger på mindst 4 redeflåder, resten af flåderne var tomme. To gange kraftigt regnvejr både lokalt og længere væk gav meget højvandsstand i Vidå-systemet for årstiden. Bl.a. samlet ca. 200 mm regn må være grunden til at så mange reder med æg og små unger gik tabt. Æg skyller væk og små unger klarer den ikke. Kun større unger, 10 dage gamle eller ældre, kan klare sig under sådanne omstændigheder.
- Den 1. august sås 12-13 flyvende unger og 2 ret små unger.
- Den 8. august sås de to små unger fra den 1. august ikke længere, og kun 4 flyvende unger.
- Samlet vurderes det, at mindst 12-15 unger er kommet på vingerne fra Rudbøl-kolonien, nok alle fra de først lagte kuld i naturreder. Det sås løbende, at voksne fugle kom med føde fra søerne ved Hülltofter Tief og Brückengraben Niederung på den tyske side af grænsen.

Hasberg Sø, danske del:

- 34 redeflåder udlagt den 23. april
- Den 19. maj sås ca. 15 rugende på flåder, og yderligere mindst 10 par under etablering, flere med naturreder.
- Den 3.-4. juni sås 31 par rugende på flåder, ingen kunne ses på naturreder, så disse må være opgivet i mellemtiden.
- Den 17. juni var kolonien helt forladt, og der sås ikke siden fugle her.

Hasberg Sø, tyske del:

- 12 redeflåder udlagt d. 21. april.
- Den 19. maj og 4. juni sås ingen sortterner på disse flåder, men fugle fra kolonien på den danske side af grænsen, kun 150 m mod nord, søgte til stadighed føde omkring dem, og brugte dem også som hvilested.

Fødesøgning

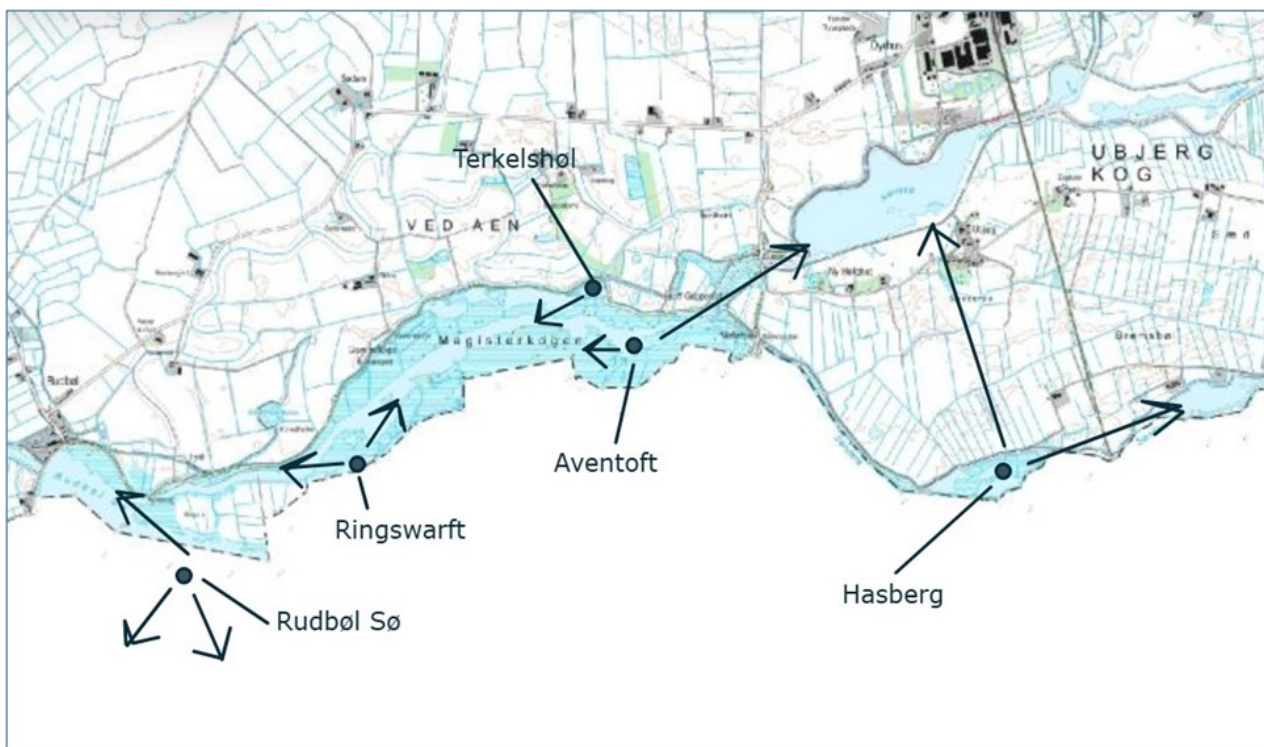
De ynglende fugles fødesøgning er bestemt af koloniens placering ift. egnet føde, tidspunkt i yngleprocessen og afstanden til attraktive fødesøgningsområder. Forskellige typer af føde, som f.eks. insekter og småfisk, kan dukke op i afgrænsede perioder, lige som også vejret spiller ind. Det vil sige, at fuglene søger efter den nemmest tilgængelig føde på et givet tidspunkt. Små fisk er en vigtig fødekilde, især når der er store unger.

I år kunne vi på grund af den helt ændrede fordeling af kolonier efter opgivelsen af Hasberg Sø og Terkelshøj, se et andet mønster end vanligt. Det viste som en generel ting, at fuglene søger føde så tæt på kolonien som muligt, oftest indenfor 1-2 km, nogle gange dog op til 3 km eller mere:

- I Hasberg Sø-området samt ved Bremsbøl Sø sås stort set ingen fugle efter at ynglefuglene i rugetiden forlod Hasberg.
- I perioden lige efter opgivelsen af Hasberg-kolonnen sås i en periode større mængder af sortterner søge føde i Ubjerg Nørresø.
- Aventoft-kolonien søgte føde i den østlige ende af Magisterkogen og i Ubjerg Nørresø.
- Ringswarft-kolonien søgte som vanligt føde i den midterste del af Magisterkogen.
- Rudbøl-kolonnen søgte føde i selve Rudbøl Sø, vestlige del af Magisterkogen samt ved Hülltofter Tief og Brückengraben Niederung, som begge ligger kun lidt syd for Rudbøl Sø.

Sortterne med fisk. Foto: Torben Andersen.

Figur 1. Oversigt over placering af de fem kolonier og pile til vigtige fødesøgningsområder.

I de fleste tilfælde forlader ynglefugle med unger yngleområdet, dvs. hele strækningen af Vidå-systemet fra Bremsbøl til Rudbøl, når ungerne har kunnet flyve i 10-14 dage. En hel del fugle opholdt sig i 2025 herefter ved Margrethekog og især ved Rickelsbüller Koog. Erfaringen over undersøgelsesårene viser, at det svinger meget fra år til år i hvilket omfang fuglene tager ophold ved Rickelsbüller Koog inden trækket videre mod syd. Nogle år trækker langt de fleste direkte videre fra Rudbøl, og der ses disse år kun få fugle ved Rickelsbüll.

Prædation

I 2023-24 blev der opsat flere vildtkameraer for om muligt at kunne konstatere evt. prædation eller andre tegn på om fuglenes yngleforløb blev forstyrret eller endog ødelagt. En gennemgang af en del af disse optagelse viste ikke tegn på hverken prædation eller forstyrrelse fra andre fugle/dyr på flåderne, men det skal også nævnes, at det i nogle tilfælde ikke var muligt at se noget på kameraerne fordi opvækst af vegetation foran kameraerne skjulte rederne. I 2025 blev der ikke opsat vildtkameraer.

Årets store spørgsmål er selvfølgelig hvorfor Terkelshøl-kolonien for andet år i træk, og Hasberg Sø for første gang, blev forladt af alle ynglefugle på én gang, dvs. i hvert fald i løbet af få dage. Vi ved ikke noget om grundene, men vurderer at det må være direkte prædation eller forstyrrelse fra prædatorer med stress-virkning. Måske især hvis det foregår om natten.

Mink og mårhund er nok de mest sandsynlige prædatorer, da det jo var æggene, der er forsvundet og ikke unger, som det skete i de tidligere år. Det er dog usædvanligt at hele kolonier kolliderer.

I de fleste år har der faktisk været en fin klækningssucces, så tabet af yngel er sket mens ungerne er små eller mellemstore (under 10-12 dage). Vi har også lidt svært ved at forestille os, at det kan være fugle, f.eks. krager, der har taget alle æggene, da sortterne normalt kan jage rovfugle, krager og måger væk.

Under alle omstændigheder er Naturstyrelsen, som ejer de vigtigste yngleområder, i gang med at planlægge en mere intensiv bekæmpelse af mink og mårhund i områderne.

Formidling

WWF Verdensnaturfonden lavede i 2023-24 optagelser til en lille film om sortternen i området. Filmen blev færdig i vinteren 2024, og kan ses ved dette link til Nationalpark Vadehavets hjemmeside:

[Link til Nationalpark Vadehavets projektside](#)

I 2024 blev der opsat informationsplancher med dansk, tysk og engelsk sprog om sortternen på seks lokaliteter på den danske side af grænsen: Rudbøl Sø overfor grænsekroen, Lægan ved Marskstien, p-plads ved Møllehus, Nordsiden af Ubjerg Nørresø (adgang via Hartmannsvej), Hasberg Sø og Bremsbøl Sø. I 2025 blev disse plancher suppleret med folderkasser, hvor en informationsfolder om sortternen blev placeret.

Tak

Projektet ønsker at takke alle samarbejdspartnere fra Nationalpark Vadehavet, Naturstyrelsen, Værkstedet Lærkely, Landesamt für Umwelt des Landes Schleswig-Holsten samt de frivillige Rolf Pistor Riebold, Poul Junk, Oke Lorenzen og Jesper Leegaard for et godt samarbejde.

Fotos fra ynglesæsonen 2025

Dronefotos/luftfotos: Styrelsen for Grøn Arealomlægning og Vandmiljø
Øvrige fotos: Jesper Tofft, Nationalpark Vadehavet

Dronefoto fra Ringswarft, 3. juni 2025, set mod vest. Grønne cirkler viser besatte flåder, røde cirkler viser ubesatte flåder

Dronefoto som viser placeringen af Aventoft-kolonien set mod nord, med Vidåens hovedløb i baggrunden, 30. juni 2025. Den røde indramning viser placeringen af kolonien, hvor alle reder var på naturmaterialer.

Rugende sortterne på redeflåde af kork med træramme Hasberg Sø, 4. juni 2025.

Den nye flådetype af balsa-træ med ramme af fyr, 3 æg uden tilført redemateriale, Hasberg Sø den 4. juni 2025.

Rugende sortterne, Aventoft, 30. juni 2025.

Fem rugende sortterner, Rudbøl Sø, 30. juni 2025.

Rugende sortterne på knipper af væltet siv, Rudbøl Sø, 30. juni 2025.

Tre små unger som efter højvande, hvor nogle naturreder var blevet oversvømmet, har reddet sig over på en flåde. Rudbøl Sø den 18. juli 2025. Alle tre unger var forsvundet ugen efter, formentligt gået til.

Nationalpark Vadehavet
Havnebyvej 154
6792 Rømø

www.nationalparkvadehavet.dk